

name of M. P. Dragomanov (Ukraine, Kiev), alinatreyakova2008@yandex.ru

Tools of transformation of society: comparative characteristics of the concept of M. P. Dragomanov and ideological views of representatives of populist organizations in 70–80s of the XIX century

The article discusses and compares the tools of transformation of society proposed in the concept of M. P. Dragomanov and in the ideological views of the representatives of the populist organizations both in Ukraine and in Europe in the 70–80s of the XIX century. It was in this period M. P. Dragomanov gets acquainted with the ideology of populism and entering the open ideological confrontation with prominent members of these organizations. The scientist considers it his duty to convince populists in the ineffectiveness of their chosen tools of transformation of the modern society. M. P. Dragomanov insists on the contrary to the tools of building a new social order. Scientist stresses the need to keep the national color of the Russian Empire historic. According to M. P. Dragomanov ideas of representatives of the populist organizations on tools of transformation of the modern society only hinder social transformation in Ukraine and in Europe in Genera.

Keywords: M. P. Dragomanov, tools of transformation of society, populist organizations.

* * *

УДК 930.1:94(47+57) “1941/1945”

Чумак С. І.

здобувач кафедри архівознавства, новітньої історії та спеціальних історичних дисциплін, Черкаський національний університет ім. Богдана Хмельницького (Україна, Черкаси), ototak@yandex.ru

ВІДОБРАЖЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ПОЛІТИЧНОГО УПРАВЛІННЯ РАДЯНСЬКИМИ ЗБРОЙНИМИ СИЛАМИ У ДОКУМЕНТАХ СЕРІЇ ЗБІРНИКІВ “РУССКИЙ АРХИВ. ВЕЛИКАЯ ОТЕЧЕСТВЕННАЯ”

Досліджено особливості діяльності органів політичного управління радянськими збройними силами в роки війни за матеріалами серії збірників документів “Русский Архив. Великая Отечественная”.

Ключові слова: Головне політичне управління Червоної Армії та флоту, агітація та пропаганда, війна.

Політоргани РСЧА проводили в життя політику та рішення комуністичної партії, добиваючись її абсолютного впливу в армії та флоті. Всі ланки величезної військової машини були пронизані організаційними структурами партії та комсомолу, повсякденне керівництво якими здійснювали армійські політоргани. Провідну роль при цьому виконували Головне політичне управління Червоної Армії та Військово–Морського флоту, яке працювали на правах відділів ЦК ВКП(б). Такий статус забезпечував їм всеосяжний вплив на армію та флот.

Метою статті є вивчення документів та матеріалів збірників та аналіз висвітленої в них інформації щодо виявлення закономірностей та особливостей діяльності партійних та політичних органів у роки війни, визначення їх місця у загальній системі органів управління.

Переважає більшість радянських дослідників вивчала історію війни в історико–партійному руслі, що відповідним чином позначилося на об’єктивності загальноісторичних публікацій [1; 3].

Фактично в будь–якому дослідженні важливе місце при цьому відводилось висвітленню позитивної діяльності компартії та її визначної, більш того вирішальної ролі в перемозі над ворогом, що визнавалося в радянській історіографії найактуальнішим дослідницьким напрямком в розробці військової теми [2; 3]. Дана тенденція позначилася й на характері збірників документів, які висвітлювали діяльність партійних організацій та армійських політорганів у роки війни [4; 5; 6]. Це зокрема, стосується і кількох збірок – “Коммунистическая пар-

тия в Великой Отечественной войне” [7], “Работа партийных организаций в период Великой Отечественной войны 1941–1945 годов: Документы и материалы” [8]. Документи даних збірників не дозволяють здійснити об’єктивний аналіз діяльності політорганів в роки війни. Між тим ігнорувати його ніяк не слід, оскільки їх вплив на всі ланки армійського механізму був дуже потужним і всепрониклим.

“Для розуміння особливостей діяльності вищих органів партійно–політичного та воєнного керівництва СРСР в роки війни важливим є об’єктивне з’ясування ролі та місця політорганів армії та флоту у загальній системі боротьби з ворогом. Ця тематика також знайшла своє відображення у матеріалах окремого збірника із серії “Русский Архив. Великая Отечественная” – “Главные политические органы вооруженных сил СССР в Великой Отечественной войне 1941–1945 гг.” [9].

В опублікованих у ньому документах висвітлюється як практично здійснювалась політорганами агітаційно–пропагандистська, організаційно–партійна робота, показано їх вплив на добір і розстановку кадрів, якими шляхами та методами вирішувались завдання зміцнення політико–морального стану воїнів, мобілізація їх на досягнення перемоги.

Вивчення та аналіз даних документів дозволяє визначити роль та місце головних політичних управлінь армії та флоту у загальній системі органів управління Збройних Сил. Документи збірника розкривають зміст, направленість, конкретні форми і методи роботи політорганів та партійних організацій із забезпечення політичного впливу на життя та бойову діяльність радянських воїнів, її еволюцію у відповідність зі змінами потреб військового часу (документ № 36, 55, 205, 242) [9, с. 41–44, 69, 216–217, 260].

Значення функціонування армійських політорганів можна оцінити, лише визначивши їх реальний вплив на стан справ на фронтах Великої Вітчизняної війни. Комплексний аналіз документів збірника дає підстави твердити, що вони здійснювали доволі суттєвий вплив не лише на певне коло осіб, які безпосередньо відповідали за організацію та спрямованість партійно–політичної роботи, але й на командний склад армії та флоту в цілому, в тому числі і на ту його частину, яка безпосередньо вирішувала бойові завдання. Слід відзначити і таку їх функцію як всеосяжний контроль за діяльністю командних кадрів всіх рівнів, заохочення їх до ефективного виконання конкретних бойових завдань, що диктувалися військовою обстановкою.

Сповнені трагічного драматизму надважкі умови початкового етапу війни з Німеччиною владно вимагали корінного поліпшення партійно–політичної роботи у військах. Початковою основою цієї перебудови стала директива РНК СРСР та ЦК ВКП(б) від 29 червня 1941 р. “Партійним та радянським організаціям прифронтових областей”, в якій головним напрямком партійно–політичної роботи було визначено роз’яснення справедливих цілей Вітчизняної війни, викриття сутності фашизму, виховання у воїнів армії та флоту стійкості та мужності, в боях за Батьківщину, їх заклик до жертовної боротьби з ворогом, неухильному виконанню наказів.

Діючі в цьому руслі у перші тижні війни Головне управління політичної пропаганди РСЧА направило у

війська та на флоту ряд директив, в яких було викладено конкретизовані вимоги до військових рад, фронтів та армій політорганів, партійних організацій про швидку перебудову політико-виховної роботи з мирного на військовий лад, повному підпорядкуванню всієї роботи основному завданню – розгрому німецько-фашистських загарбників. Слід однак зазначити, що в цілому зазначені директиви, правильно орієнтували щодо змісту і спрямування заходів, які необхідно проводити у зв'язку з початком війни, вимагали підвищеної пильності, стійкості, дисципліни військ, рішучої боротьби з провокаційними чутками (документ № 1, 10) [9, с. 17, 25].

Разом з тим, не можна відзначити того неспростованого факту, що неупереджений аналіз змісту цих документів часто свідчить і про їх поверховість, формалізм, намагання видати бажане за дійсне. Реалії надважкого початку війни укладачі директив все ще намагались якось оминати. Більш того, доволі часто зміст документів свідчить про те, що закликаючи всіх повністю перебудувати своє життя, присвятили його одній головній темі – перемозі над ворогом, самі вони продовжували діяти в установленому руслі казенного показного патріотизму пустопорожніх лозунгів і гасел, які не находили собі дороги до розуму і сердець бійців.

Лише з часом належна увага у партійно-політичній роботі почала зосереджуватись на викритті бандитського характеру фашистської армії, людиноненависницького характеру дій окупантів на захопленій території, вихованні справедливої ненависті до агресорів, формуванні у воїнів армії та флоту впевненості у перемозі над ворогом.

Тяжкі умови перших днів війни вимагали підвищення відповідальності політорганів та політпрацівників за результати бойової діяльності частин та підрозділів. З цією метою почали здійснюватись заходи, спрямовані на зміцнення політорганів та партійних організацій. Вони отримали значно ширші завдання і функції. Про це зокрема, свідчить те, що управління та відділи політпропаганди фронтів та армій були реорганізовані у політичні управління та відділи, а в усіх дивізіях, полках, на кораблях в штабах, військово-навчальних закладах було відновлено інститут військових комісарів, а в батальйонах, ротах, ескадронах, в ротах, батареях, на малих кораблях, – політруки (документ № 14) [9, с. 27]. Політпрацівники тепер повинні були не обмежуватись пропагандою та агітацією, а поряд з організацією політико-виховної роботи, відповідали і прямо за результати бойової діяльності своєї частини чи підрозділу.

Аналіз документів збірника вказує, що після певної розгубленості у перших тижнів війни у діяльності політорганів почала проступати більш реальна оцінка обстановки на фронтах, конкретизувався характер завдань, їх зміст почав більше відповідати особливості кожного періоду війни. Так, вже в кінці 1941 р., більш значна увага почала приділятися політичній організаторській роботі безпосередньо у бойових підрозділах. При цьому наголошувалось на вихованні бойової стійкості, підвищенні військової майстерності, зміцненню дисципліни, прагненні виконати наказ командира (документи № 31, 35, 37, 58, 91) [9, с. 38, 40–41, 46, 64, 90].

Багато документів цього періоду свідчать про постійну увагу Головного політичного управління до підвищення морального духу бійців, формуванню високих

бойових якостей не лише бійців, але й командирів (документ № 72, 78) [9, с. 74, 78].

В документах Головного політичного управління все частіше почала звертатися увага на те, щоб орієнтувати командирів та політпрацівників, партійні та комсомольські організації на диференційний підхід у роботі з особовим складом, підкреслювалось, чого раніше не було необхідності враховувати специфіку бойової діяльності різних видів та родів армії та флоту. Особлива увага почала приділятися тим родам військ, з'єднанням та частинам, які на даному етапі війни вирішували головні бойові завдання. Так, ГПУ Червоної Армії зосередило увагу підлеглих політорганів про направлення на вирішальні ділянки фронту політбійців, про зміцнення розвідувальних підрозділів, про підбір особового складу в танкові екіпажі, про мобілізацію в армію комуністів-шоферів, про правильну розстановку політбійців (документи № 40, 52, 56, 69, 71, 90) [9, с. 47, 57, 61, 72, 73, 87].

Серед цілого ряду заходів, спрямованих на підвищення відповідальності бійців і командирів за виконання бойових завдань, важливе місце відводилось посиленню партійного впливу, через зміцнення партійних організацій в частинах діючої армії шляхом прийому в партію обраних бійців і командирів із передової. Також в армію та на флот з початком війни прийшло багато комуністів та комсомольців, призваних по загальній мобілізації. Всі вони, будучи окрім природного патріотизму, офіційної присягою, скутими ще й залізною, партійною дисципліною, направлялись у якості політбійців на особливо важкі та відповідальні ділянки фронту.

Надалі ж зміцнення партійних організацій частин та кораблів підрозділів Червоної Армії та Флоту шляхом поповнення їх за рахунок прийому в партію кращих воїнів стало домінуючим (документи № 68, 92) [9, с. 71, 90].

Зміст наведених документів свідчить, що у складній обстановці, початкового періоду війни політоргани прагнули добитись того, щоб самі політпрацівники, комуністи особистим прикладом стійкості та мужності спонукали бійців до безумовного виконання свого військового обов'язку. З цією метою у липні 1941 р. у війська були направлені директиви (документи № 35, 36), в яких зобов'язували політпрацівників та партійні організації підвищити зусилля щодо забезпечення особистого прикладу комуністів та комсомольців, ширше популяризувати зразки мужності та героїзму, боротися з панікою [9, с. 40–41, 42–43].

В документах постійно йшлося і про необхідність удосконалення форм та методів роботи з особовим складом у бойовій обстановці. Значну групу документів складали директиви про зміст та форми роботи по зміцненню військової дисципліни (документи № 2, 10, 42, 124, 159, 184) [9, с. 17, 25, 48–50, 126–127, 160–161, 192]. На спеціальну увагу заслуговує група документів де наголошувалось на тому, що у зв'язку з посиленням з боку деяких командирів “необґрунтованих репресій до підлеглих, захопленням адміністративними методами, це нерідко призводить до зворотних результатів у політико-моральному стані військ”, у директивах ГПУ (документ № 76). В зв'язку з цим від командирів та політпрацівників вимагалось вжити “всіх заходів до рішучого

повороту від адміністративного стилю в роботі до методів переконання, не підмінити повсякденну виховальну роботу адмініструванням та репресіями, вести рішучу боротьбу з незаконними явищами рукоприкладства та самосуду” [9, с. 78]. У грудні 1941 р. спеціальною директивою закріплювався основний напрямок виховної роботи з воїнами: масово–політична агітація з її формами – бесідами, політінформаціями, мітингами, читанням газет, зведень Інформбюро, листівок.

Основною фігурою в цій роботі повинні були ставати агітатори. Вони були введені в штат політорганів всіх рівнів від Головного політуправління РСЧА до полку. Головне політуправління постійно орієнтувало всі підлеглі йому армійські політоргани на проведення цілеспрямованої виховної роботи з кожним військовослужбовцем. Це зокрема відображено в ряді документів де йшлося про роботу по роз’ясненню наказу Народного комісара оборони № 227 від 28 липня 1942 р. (документи № 153, 157, 159) [9, с. 153, 159, 160].

Важливе місце у ході війни приділялось роботі політорганів Червоної Армії з воїнами поповнення, яке прибувало з середньоазіатських та закавказьких республік СРСР. Багато з них дуже слабо або взагалі зовсім не володіли російською мовою. В цьому зв’язку за вказівками Головного політуправління РСЧА в тилкових і фронткових частинах повсюдно було організовано навчання російській мові, була розгорнута робота із забезпечення частин які формувались за рахунок вказаних контингентів національними кадрами політпрацівників. Це, зокрема, відображено у спеціальній директиві Головного політичного управління від вересня 1942 р. (документ № 168) [9, с. 173–174]. Як показує аналіз всієї сукупності документи, не зменшувалась увага до цієї проблеми протягом всієї війни (документ № 137, 232, 246, 248) [9, с. 139, 244, 269, 263–264, 266–267].

Важливе місце у матеріалах збірника займає проблема пов’язана з тим, що з переходом радянських військ від оборонних до наступальних дій головна увага політорганів армії та флоту була націлена на формування та нарощування у воїнів наступального духу (документи № 78, 92) [9, с. 90]. У боях першого періоду війни командні кадри набули значного досвіду організації та управління військами. В цих умовах у жовтні 1942 р. був ліквідований інститут військових комісарів, а у травні 1943 р. – й інститут політруків рот, батареї та інших підрозділів. З введенням повного єдиновладдя ще більше зросла роль партійних організацій, парторгів. Політоргани отримали подальші директиви, які спрямовували їх на тісне ув’язування партійно–політичної роботи з конкретними бойовими завданнями (документи № 94, 98) [9, с. 78, 91, 94].

Спеціальне відображення отримало те, що з перенесенням бойових дій за межі СРСР Головне політуправління направило у війська цілий ряд директив, в яких вимагалась приділяти більшу увагу патріотичному та інтернаціональному вихованню воїнів, роз’ясненню політики СРСР відносно звільнених країн, конкретних завдань по виконанню визвольної місії радянських військ. Як добре видно із наведених документів спеціальне місце посіла проблема організації роботи з колишніми полоненими та воїнами, призваними з районів, звільнених з окупації. На виховання у цього поповнення високої політичної пильності, на підготовку їх до вико-

нання “військового обов’язку та викорінення провокаційних думок про радянський лад” Головні політуправління Червоної армії та флоту постійно націлювали підлеглі армійські та флотські політоргани.

Так, у розпал весняного наступу 1944 р. Головпур спеціально вивчав стан партійно–політичної роботи у військах 2–го Українського фронту. На засіданні Ради військово–політичної пропаганди 15 червня 1944 р. була заслухана доповідь начальника політуправління фронту генерал–лейтенанта А. Тевченкова, за результатами обговорення якої була розроблена особлива директива (документ № 270). В ній всім армійським політорганам пропонувалося невідкладно посилити політичне виховання червоноармійців та командирів, з урахуванням нової обстановки, мобілізувати їх на швидкий розгром ворога, “забезпечити гідне поведження радянських воїнів за межами Батьківщини” [9, с. 292–295].

Окреме місце в документах Головного політичного управління Червоної Армії займають матеріали пов’язані із розгортанням та підтримкою партизанського руху. Так ще у серпні 1941 р. у політоргани була направлена директива (документ № 65) згідно якої з метою впорядкування політичного керівництва партизанським рухом в Головному політуправлінні, а також у політуправліннях фронтів створювались спеціальні відділи з партійно–політичної роботи серед населення та військ Червоної Армії, що діяли на території зайнятій противником. Працівники цих відділів надсилалися в тил ворога для організації партійно–політичної роботи. Вказаними відділами видавалася спеціальна література (пам’ятки, газети, листівки, звернення) для розповсюдження серед населення окупованих областей (документи № 47, 93, 95, 98, 114, 125) [9, с. 54, 91, 92, 94, 116, 128].

Одним з напрямків діяльності Головного політуправління РСЧА було керівництво політичною роботою серед військ, а з часом і серед населення противника. Аналіз документів показує, що основним змістом цього керівництва була безпосередня участь робітників Головпуру в організації та проведенні заходів із спецпропаганди, надання безпосередньої допомоги політуправлінням фронтів, політвідділам та армій у проведенні спецпропаганди серед військовослужбовців противника (документи № 119, 126, 224) [9, с. 122, 129, 245].

Окреме місце в документах збірника посідають матеріали, що відображають роботу Головпуру з кадрами політскладу, їх підготовці, розстановці, створенню резервів. Під його постійним наглядом знаходилась діяльність Військово–політичної академії, яка в ході війни була реформована у Вищі загальноармійські військово–політичні курси Головного політуправління Червоної Армії, а також 43 середніх військово–політичних навчальних закладів. Головна увага зосереджувалась в першу чергу на оволодіння бойовим досвідом, а також практичним досвідом безпосереднього ведення партійно–політичної роботи у фронткових умовах (документи № 51, 143, 163, 191, 213) [9, с. 56, 146, 167, 198, 226].

Значна група документів висвітлює повсякденну діяльність Головпуру, політуправління фронтів і флотів, політвідділів армій, у політичному, військовому вихованні особового складу. На середину 1944 р. у Діючій армії та на флоті нараховувалось понад 2600 різних політорганів. Питання ідеологічної, організаційно–

партійної роботи політорганів, роботи з кадрами політскладу, прийому в партію, розподілу комуністів, забезпечення їх особистого прикладу у боях, організації взаємодії та багато інших, як свідчить більшість документи, були предметом постійної уваги з боку Головного політичного управління. У збірнику вміщені документи, які характеризують практично всі інші напрямки діяльності політорганів, спрямовані на підвищення морального духу бійців та командирів з'єднань, частин та кораблів. Так, ряд документів розкриває зміст політико-виховної роботи з підвищення пильності (документи № 10, 128, 186, 192, 263) [9, с. 25, 131, 194, 199, 283–286]. Окремі блоки присвячено вивченню та роз'ясненню наказів Наркому оборони (документи № 113, 117, 130) [9, с. 115, 120, 132], організації політико-партійної роботи з пораненими у госпіталях (документи № 53, 104, 166) [9, с. 58–59, 101, 172], турботі про матеріально-технічне забезпечення та культурне обслуговування військовослужбовців (документи № 161, 183, 257, 287) [9, с. 164, 191, 275, 320]. Ряд документів висвітлює зусилля спрямовані на зміцнення зв'язків з місцевими партійними та радянськими органами, працівниками тилу. В ряді документів отримала відображення організація роботи кіно документальних груп, кореспондентів газет, виїзди на фронті та кораблі делегацій робітників, бригад артистів, письменників, турбота про родини фронтовиків, вирішення інших багатьох питань знаходились також під постійною увагою політорганів.

В цілому можна констатувати, що документи збірника свідчать про конкретність та цілеспрямованість у роботі армійських і флотських політорганів на чолі з Головним політичним управлінням, про їх всебічний і доволі значний вплив на життя та бойову діяльність військ у боротьбі з німецько-фашистськими загарбниками. Поглиблене знайомство з ними допоможе не лише глибше вивчити, але й об'єктивно оцінити значення, діяльність політорганів в складних умовах Великої Вітчизняної війни. Так, на спеціальну увагу заслуговує аналіз таких напрямів організація та контроль прийому та навчання поповнення, спрямування воїнів на вивчення бойової техніки, морально-політична підготовка до дій в складних умовах бою, підвищення пильності, зміцнення дисципліни та багато інших заслуговують уваги аспектів армійського життя у фронтових умовах.

Комплексне вивчення документів тематичного збірника “Главные политические органы Вооруженных сил СССР в Великой Отечественной войне 1941–1945 гг.” дозволяє глибше з'ясувати як практично здійснювалася робота головних політорганів армії та флоту, якими шляхами та методами їх працівники вирішували завдання зміцнення політико-морального стану особового складу, надихали воїнів на забезпечення перемоги, яким був механізм повсякденного політичного та партійного керівництва в Збройних Силах країни, як вирішувались питання забезпечення особистого прикладу фронтових комуністів та комсомольців у бою, підготовки резерву політскладу, як здійснювалася організаторська, агітаційно-пропагандистська, культурно-масова робота на фронтах, флотах та в арміях, як удосконалювались засоби, форми та методи цієї різнопланової роботи в різних умовах фронтової обстановки.

Список використаних джерел

1. Гареев М. А. Об изучении истории Великой Отечественной

войны // Новая и новейшая история. 1992. – № 1. – С. 3.

2. Горохов Н. А. Идеологическая работа Коммунистической партии на фронте в годы Великой Отечественной войны // Вопросы истории КПСС. – 1980. – № 5. – С. 12–23.

3. КПСС – вдохновитель и организатор победы советского народа в Великой Отечественной войне (Историографический очерк). – М., 1973.

4. Горелик Я. М. Документальные публикации по истории Великой Отечественной войны 1941–1945 годов // История СССР. – 1980. – № 3. – С. 119–127.

5. Кудрявцев И. И. Деятельность государственных архивных учреждений СССР по публикации документов Великой Отечественной войны в 1940–х – 1970–х годах. – М., 1986.

6. Баженов А. Н., Барсуков В. И. О документальной базе по истории Великой Отечественной войны // Новая и новейшая история. – 1992. – № 5. – С. 184–189.

7. Коммунистическая партия в Великой Отечественной войне (июнь 1941–1945 г.). – М., 1970.

8. Работа партийных организаций в период Великой Отечественной войны 1941–1945 годов: Документы и материалы: В 2 т. – М., 1982.

9. Русский Архив: Великая Отечественная. Главные политические органы вооруженных сил СССР в Великой Отечественной войне 1941–1945 гг. – М.: ТЕППА, 1996. – Т. 17 (1–2). – 672 с.

References

1. Nareev M. A. O izuchenii istorii Velikoi Otechestvenoi voyny // Novaia i noveishaia istoriia. – 1992. – № 1. – S. 3.

2. Horokhov N. A. Idealohicheskaia rabota Kommunisticheskaia partii na fronte v hodu Velikoi Otechestvenoi voyny // Voprosu istorii KPSS. – 1980. – № 5. – S. 12–23.

3. KPSS – vdokhnovitel i orhanizator pobedu sovetskoho naroda v Velikoi Otechestvenoi voine (Istoriograficheskiia ocherk). – M., 1973.

4. Horelik Ya. M. Dokumentalnye publikatsii po istorii Velikoi Otechestvenoi voyny 1941–1945 hodov // Istoriya SSSR. – 1980. – № 3. – S. 119–127.

5. Kudriavtsev I. I. Deiatelnost hosudarstvennykh arkhivnykh uchrezhdenii SSSR po publikatsii dokumentov Velikoi Otechestvenoi voyny v 1940–kh – 1970–kh hodakh. – M., 1986.

6. Bazhenov A. N., Barsukov V. I. O dokumentalnoi baze po istorii Velikoi Otechestvenoi voyny // Novaia i noveishaia istoriia. – 1992. – № 5. – S. 184–189.

7. Kommunisticheskaia partiia v Velikoi Otechestvenoi voine (iiun 1941–1945 h.). – M., 1970.

8. Rabota partiinykh organizatsii v period Velikoi Otechestvenoi voyny 1941–1945 hodov: Dokumenty i materialy : V 2 t. – M., 1982.

9. Russkij Arhiv: Velikaja Otechestvennaja. Glavnye politicheskie organy vooruzhennykh sil SSSR v Velikoi Otechestvennoj vojne 1941–1945 gg. – M.: TEPPA, 1996. – T. 17 (1–2). – 672 s.

Чумак С. И., соискатель кафедры архивоведения, новейшей истории и специальных исторических дисциплин, Черкасский национальный университет им. Богдана Хмельницкого (Украина, Черкассы), ototak@yandex.ru

Отображение особенностей деятельности органов политического управления советскими силами в документах серии сборника “Русский Архив. Великая Отечественная”

Проанализировано широкий круг документов представленных в специальном сборнике материалов серии “Русский Архив. Великая Отечественная” отображающих основные направления, содержание и особенности деятельности органов политического управления Вооруженными Силами в годы Великой Отечественной войны.

Ключевые слова: Великая Отечественная, Главное политическое управление, политорганы, агитация, пропаганда, воспитание на фронте, принуждение и разъяснение на фронте, бывшие военнопленные, население временно оккупированных территорий.

Chumak S. I., a researcher – applicant of the department of archive study, new history and SHD (special historical disciplines) of Bogdan Khmelnitskyi Cherkassy national university (Ukraine, Cherkassy), ototak@yandex.ru

The Reflexion of the peculiarities of the activity of the powers of political ruling with the Soviet forces in the documents of the series of the collection “Russian Archives. The Great Patriotic War”

A wide circle of documents, presented in the special collection of materials of the series “Russian Archives. The Great Patriotic War” reflecting the main directions, content and peculiarities of the activities of the powers of political ruling with the Armed Forces in the years of the Great Patriotic War, is analysed in the article.

.....

Keywords: the Great Patriotic War, the Main Political Administration, political organs, agitation, propaganda, education at the front, forcement and explanation at the front, former prisoners of war, population of the temporarily occupied territories.